

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**In Vaticinia Isaiae, Prophetæ Clarissimi, Paraphrasis,
Heroico carmine conscripta**

Carpenteius, Joannes

Antverpiæ, 1588

Cap. 41.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68688)

Finibus esse suis, qui nutu condidit illa,
Et regit aeternus, nulliq; obnoxius aeo
Semper agit, nec deficiens, nec mole laborans.
Nam mens illa Dei & prestans sapientia nullo
Fine loci, nullis arctatur temporis horis,
Indeprensa, inuestigabilis, infinita.

²⁹ Ille fatigatis animos, virisque ministrat,
Ille nouo reficit rediuiuas robore mentes.

³⁰ Quo sine, nil quisquam (seu vis animosa iuuenta,
Seu robusta illum maturaq; concitat etas)
Perficiet, sed opus primo defectus in actu
Vix ceptum linquet, ridendus, & ilia ducens.

³¹ At quibus à Domino spes pendet fixa, repente
Quidquid cōcipiunt, quidquid meditantur aguntque,
Consilia, euentus, fortunatosque labores,
Promouet ipse Deus, quo non felicior auctor,
Adiutorque suos praesens firmare clientes.
Illi agiles altum arripiunt, latique per auras
Tollunt se, & celsi per agrant consinia caeli.
Vtque viam secat alituum regina per aethram,
Et liquidum radit plaudentibus aëra pennis,
Nec requiem admittit donec se in nubila condat,
Mortales visus Soli vicina relinquens:
Sic semel à terris quos viuudus impetus imis
Abstulit, & caeli regione inuexit aperta,
Vsq; volant, nec deficiunt, dum saepe resumtis
Viribus, & pennis ad singula vota renatis,
Felici superent stellantia templa volatu.

D. Hieronymus agnoscit hic transitum ad bona illa que in vita futura spectamus.

Cap. 41.

Hoc capite & aliquot sequentibus, continentur multa que ad consolationem piorum maxime faciunt.

¹ Pax igitur linguis, intentiq; ora tenete
Dū loquor (ingeminat Dominus) dumq; arguo vestra
Crimina, compressis praestate silentia labris,
Quotquot longinquis populi venistis ab oris;
Seu vos terra patens nullo circumflua ponto,
Disita seu vasto mittit maris insula tractu;
Quòd si iudicio mecum contendere recto
Vultis, adeste omnes linguisq; animisq; parati,
Nil vanum, nil non meditatatum ritè ferentes.

² Ergo agite, & mihi nunc vera & manifesta rogati
Dicite, quis vestrum numerofo ex agmine diuum,
Sacra quibus, ritusque feros, arasque cruentas
Ponitis, eoa caeli de parte sereni
Iustitiam terris cum pace sorore reduxit?
Imò ipsum iusti auctorem, veriq; magistrum

Ad Christum hæc referuntur.

²⁹ Qui dat lassō virtutem: & his qui non sunt, fortitudinem, & robur multiplicat.

³⁰ Deficient pueri, & laborabunt, & iuuenes in infirmitate cadent.

³¹ Qui autem sperat in Domino, mutabit fortitudinem, assumment pennas sicut aquilæ, current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient.

Cap. 41.

¹ Taceant ad me insula, & Gentes mutant fortitudinem: accedant, & tunc loquantur, simul ad iudicium propinquemus.

² Quis suscitauit ab Oriente iustum, vocauit eum vt sequeretur se? dabit in conspectu eius Gentes, & reges obtinebit: dabit quasi puluerem gladio eius, sicut stipulam veto raptā arcui eius.

Per

T

Per sacra mittentis vestigia patris iturum?
 Quantus erit, quam conspicuus, quam frōte verēdus,
 Cuius ad occursum submisso poplite reges.
 Et populi pronis cervicibus aduoluentur!
 Non impune illi se obiecerit vlla potestas
 Siue hominum, siue aërea de gente deorum.
 Nec facile gladium illius, nec missile telum
 Exierit, aduersa feret qui cominus arma:
 Sed velut arentem stipulam, tenuēque fauillam
 Turbo rapit, sic ille suos pessumdabit hostes,
 Obuia quaeque ferens secum, rapiensque. ³ sed idem
 Ille bonus, pacemque bonam, paciſq; beata
 Commoda producet, quāque hic vestigia figet,
 Exploſo strepitu procul, & rumore viarum,
 Otia regnabunt letis placidiſſima terris.

3 Perſequetur eos,
 tranſibit in pace, ſe-
 mita in pedibus eius
 non apparebit.

4 Quis hæc operatus
 eſt, & fecit, vocans ge-
 neratione; ab exor-
 dio? Ego Dominus,
 primus & nouiſſimus
 ego ſum.

5 Viderunt inſu'æ, &
 timuerunt, extrema
 terre obſtupuerūt, ap-
 propinquauerunt, &
 acceſſerunt.

6 Nuſquique proxi-
 mo ſuo auxiliabitur;
 & fratri ſuo dicet, Cō-
 fortare.

7 Confortauit faber
 gratius, percitius mal-
 leo eum qui eudebat
 tunc temporis, dicēs,
 Glutino bonum eſt:
 & confortauit eū cla-
 uis, vt nō moueretur.

Quis munus tam inſigne dedit mortalibus agris?
 Tanta quis attonito miracula præbuit orbi?
 Non veſtri, quos ſerra deos aut aſcia finxit,
 Aut quos immitti durus faber extudit arte:
 Ipſe ego, perpetuis qui ſæclis ſæcula neſto,
 Qui ſum, quiq; fui ſemper, ſemperque futurus,
 Rerum ego principium, rerūque ego terminus idem,
 Hæc feci, cui nil quod erit, nec quod fuit olim,
 Obiicitur, ſed cuncta fluunt præſentia ſemper.
⁵ Magnum hoc, & cunctis viſum mirabile, mentes
 Perculit humanas longo ambiguoque pauore;
 Obſtupere vagæ ſubita formidine gentes,
 Extremiſque ſita terrarum in finibus ora:
 Mox ſenſim ignauum ſpe detergente pudorem,
 Notiſſiq; animis increbreſcente pietas,
 Acceſſere propè, & lati agnouere ſalutem.
⁶ Quam tum quiſque ſuis impertiuere propinquis,
 Alter in alterius ſolatia mutua ſeſe
 Fortiter hortantes, & talia verba per agros
 Perque vrbes vicōſque, alacri ſermone ſerentes:
 Ponite corde metum ſocij, iam (credite) nobis
 Parta ſalus, tantum oblatam affectate volentes:
 Scilicet aduenit tempus, quo muta deorum
 Protinus euerſis ſimulacra fugentur ab aris,
 Concedantq; Deo: quis enim myſteria doctus,
 Quæ nunc proferimus, ſtatua aduoluatur inani?
⁷ Quæ potior qui finxit eam: multum ille diuq;
 Scilicet ignitam tundens, verſansq; tenaci

Eccleſiæ na-
 ſcentis incu-
 nabula, Apo-
 ſtolorum do-
 ctina.

In omnem
 terram exiit
 ſonus eorū,
 & in omnes
 fines terræ
 verba eorū.

Forcipe

Forcipe materiem, vultu sudauit anhelò,
 Peruigili sese famulosque labore fatigans,
 Vt calida vobis deus è fornace repente
 Prodeat: egregium certè ac venerabile numen,
 Cui manus artificis, cui malleus asper inanem
 Contulit effigiem, & mutam sine mente figuram!
 Quòdque nisi calce & clavis hereret acutis,
 Prona pavemento iam dudum poneret ora,
 Confractum, nec stare potens, nec sede moueri!
 Talibus heu (meminisse pudet) seruiuimus olim
 Sub dominis: parta nunc libertate fruamur.

De Apostolis
 hæc interpre-
 tatur D. Hiero-
 nymus.

⁸ Hæc illr. Deus interea conuersus ad altum

Israëliticæ stirpis genus; Euge meorum
 Seruorum è numero puer electissime (dixit)
 Siue Iacobitico censerì nomine manis,
 Siue mei dici prænobile semen Abrami;

⁹ Ecquid ab extremis meministi finibus olim
 Huc venisse tuos me deducente parentes?

Et te nunc virtus ab auis repetita, fidèsq;ue

Qua me promeruit sola dilectus Abramus,

Excitet, ut tecum quo nunc militare, reuoluas.

Scis mihi te lectum, scis te mihi sorte vocatum

Qui mea ad immites haud mollia iussa tyrannos

Intrepido ore feras; Age cæptum perfice munus:

¹⁰ Ne metuas, ego sum tecum, præsensq; videntisq;ue,

Et tua verba regens, Tu, ne mollissima fandi

Tempora, nec quis sit modus aptæ-ve forma loquendi,

Solicitus quæras; hæc cuncta dabuntur abundè.

Hoc vnum repetens, iterumque iterumque monebo,

Ne dextra, læuâ-ve abeas, sed tramite recto

Vade mei obiectu protectus numinis, & qua

Duco, vitam impavidus terras insiste per omnes:

Namque ego sum dux, rexque tuus patrûmque tuorû,

Notus opis, notus dextra virtute potentis,

Qui confirmari rebus te semper in arctis,

Suscepig; fuga trepidum, tutòq; locauit.

¹¹ Ecce, etiam- num hostes, mihi qui diuersa, tibi que

Arma ferunt, ne cede tamen, sed fortior ito;

Confusos turpiq; fuga, turpiq; pauore,

Victor agam, & toto sternam aquore dispalatos:

Nam veris vinci nolent, sed vera monentem

Aspernabuntur: ¹² tanta ergo clade peribunt,

Vt nec ubi, nec qui fuerint quærentibus vltro

In inimicos
 crucis Christi
 & Euangelij
 & veritatis.

Y 2

Apparere

⁸ Et tu Israël serue
 meus, Iacob què ele-
 gi, semen Abraham
 amici mei.

⁹ In quò apprehendi
 te ab extremis terræ,
 & à longinquis eius
 vocauit te, & dixi tibi,
 Seruus meus es tu, e-
 legi te, & non abieci
 te.

¹⁰ Nè timeas, quia
 ego tecum sum: ne de-
 clines, quia ego Deus
 tuus: confortauit te, &
 auxiliatus sum tibi, &
 suscepit te dextera iu-
 sti mei.

¹¹ Ecce confunden-
 tur & erubescunt om-
 nes qui pugnant ad-
 uersum te: erunt qua-
 si non sint, & peribunt
 viri qui contradicunt
 tibi.

¹² Quæres eos, & nõ
 inuenies, viros rebel-
 les tuos, erunt quasi
 non sint: & veluti cõ-
 sumptio hominis bel-
 lantis aduersum te.

13 Quia ego Dominus Deus tuus apprehendens manum tuam, dicēsque tibi, Ne timeas, ego adiuui te.
 14 Noli timere vermis Iacob, qui mortui esis ex Israël: ego auxiliatus sum tibi, dicit Dominus, & redemptor tuus sanctus Israël.
 15 Ego posui te quasi plaustrum trituras nouum, habens rostra ferantia: trituras montes, & comminues: & colles quasi puluerem pones,
 16 Venilabis eos, & ventus tollet, & turbo disperget eos: & tu exultabis in Domino, in sancto Israël letaberis.
 17 Egeni & pauperes quaerunt aquas, & non sunt: lingua corū siti aruit, Ego Dominus exaudiam eos, Deus Israël nō derelinquam eos.
 18 Aperiam in supinis collibus flumina, & in medio camporū fontes: ponam desertum in stagna aquarum, & terram inuiā in riuos aquarum.
 19 Dabo in solitudinem cedrum, & spinam, & myrtum, & lignum oliuae: ponam in deserto abietem, vlnum, & buxum simul:
 20 Ut videāt, & sciāt, & recogitēt, & intelligant pariter, quia manus Domini fecit hoc, & sanctus Israël creauit illud.
 21 Prope facite iudicium vestrum, dicit Dominus: afferte, siquid forte habeti, dixit rex Iacob.

Apparere queat, sederunt velut obsitus auo,
 Olim funestis exercitus obrutus aruis.
 13 Te verò dextra apprehensum & considerare iussim,
 Hostibus è mediis per mille pericula rerum
 Incolumem, (quis enim mihi par similis-ve?) reducā.
 Pone metum parue Isacidum, sed lecte mihi grex;
 14 Pone metum, grex verme minor, despectior umbra
 Vise tuo numerus quem plenior efferat hosti,
 Grex tamen illo ipso, quem concipis, ethere maior;
 Tecum ego sum Deus ille tuus, tuus ille redemptor
 Assertor que bonus: tibi quo nil sanctius unquam
 Fac fiet, o magno genus Israële profectum:
 Sic erit, indomitis vt gentibus omine fausto
 Imperites, 15 collēque feros, montēque superbos,
 Axe nouo vectus superes, quem plurima serra,
 Multaque sax stridens rostris armabit abenis,
 Subsident inga summa rotis, 16 & pulueris instar
 Trita vagi, vento per inane rotante ferentur,
 Mox dispersa leues turbo raptabit in auras.
 Tu verò nostro letabere munere felix,
 Inq; Deo, Dominoque tuo tua gaudia pones,
 Cuius ab auspiciis rerum tutela tuarum
 Pendet, & aduersis haud robur inutile fatis.
 17 Nec mihi cura etiam fuerit minor, inclinata
 Aure preces inopum, iustasq; audire querelas,
 Qui dudum fodiunt auidi, sitientēque lingua,
 Quarentes vinum nequicquam in pumice fontem;
 Hactenus omnis adhuc cecidit labor irritus iste:
 Sed simul vt nostras clamor tam mæstus ad aures
 Venerit, 18 ecce noua venient è collibus unda,
 Collibus & campis in liquida flumina versis,
 Inq; salutare illimi gurgite riuos:
 Ipsa etiam rupes, ipsa horrida & aspera saxa,
 Perpetuis laticum venis scatebrisque rigata,
 19 Et cedro, & myrto, & silua pallentis oliuae,
 Frondebunt, & nil metuentem frigora buxum
 Ostendent densis hirsuta cacumina ramis.
 20 Tum demum trepide mentes, stupefactaque nostris
 Corda nouis, opus hoc mortali imitabile nulli,
 Agnoscent opus esse Dei, dextraq; potentis
 Munus adorabunt, factūque nepotibus edent
 Venturis memores, per secula nulla tacendum.
 21 At vos, qui duras nostris praeconibus aures
 Obstruitis.

Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quia ipsi saturabuntur.

Varietates arborum significant diuersitate gratiae spirituales.

Obstruitis, vestris additi mordicus aris,
 Quas cade imbuitis, quas fumo adoletis & igne,
 Vultis & hanc mecum veterem decernere litem?
 Iudicij nam tempus adest, satis & super orbi
 Ritibus his misero impositum est. En prouocat vltro
 Vos Deus, ille Deus Solyma qui praesidet arci,
 Isacidum ductor, magni decus Israelis.
 Eia agite, in medium proponite si quid habetis;
 Et nisi quid prohibet, diuos huc sistite vestros,
 Et suam agant ipsi causam, tandemque perorent.

22 Prodeat huc putrium fumosa caterua deorum,
 Et nobis (quando tot Barbara regna, tot oras,
 Tam varios linguis quam more situ que diremptos
 Substrauere sibi populos, mendacibus olim
 Artibus, infamique superstitione subactos,
 Sacra, sacerdotes, aras, & numen adepti)
 Prædicant, si forte queunt, quid vesper Olympo
 Præcipitans, quid manè nouo cedentibus astris
 Lux oritura vebat, sortisque vicisque futura:
 Sollicitas hominum mentes, suspensaque soluant
 Pectora, nec flexa verborum ambage rogantes
 Ludificent, sed vera canant oracula veri.

23 Imò, si qua tibi virtus, qui nuper acernus
 Stipes eras, fædè proiectus, inutile lignum,
 Quem faber incertus scamnum faceret-ne deum-ne,
 Maluit esse Deum, si vis, si suppetit ira
 Vlla tibi, sanosque audes vlciscier hostes,
 Et ferre auxilium potes, & bene velle mereri,
 Quid sedem tibi, quid pateris puluinar inulto
 Formamque effigiemque, Deus qua crederis vna,
 Aut ferro euerti, aut flammis crepitantibus vri?
 Aut saltem si nulla tui te cura remordet,
 Si potis-es, prohibe infandas à ciuibus ignes,
 Bella famemque tuis: sed frustra illi irrita surdo
 Vota precisque ferunt: & erit tibi thurea qui nunc
 Dona ferat, templisq; tuis indicat honores?

His vos esse Deos factis defendite claris,
 Tum fortasse aliquid nostro de iure feremus
 Decidi, tandemque simul de pace loquemur.

24 At vos, nil vestris cultoribus esse, nihilque
 Posseliquet, rident, sed clam, quos thure vaporant;
 Quosque palam metui debere, colique, piisque
 Placari donis. (namque hinc & venter, & ipsi

X 3. Complentur

Apostrophe
 ad ipsa idola.

22 Accedant, & nuntient nobis quaecumque vetera sunt: priora quæ fuerunt, nuntiate: & ponemus cor nostrum, & sciemus nouissima eorum, & quæ ventura sunt indicate nobis.

23 Annuntiate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quia dii estis vos: benequoque aut malè, si potestis, facite: & loquamur, & videamus simul.

24 Ecce, vos estis ex nihilo, & opus vestrum ex eo quod non est: abominatio est qui elegit vos.

Paulus in
 priori ad Co-
 rinth. Scimus
 autè quia ni-
 hil est idoli.

Complentur loculi) magnis clamoribus instant,
 Si ulio obtrudentes mendacia vana popello.
 Hos igitur noua monstra Deos, quiq; illa sub auro
 Vel saxo coluere, vel asseruere colenda,
 De noueo, execror, detestor, abominor, odi,
 Dumque euellantur radicitus, odero semper.

25 Suscitauit ab Aquilone, & veniet ab Ortu solis: vocabit nomē meū, & adducet magistratus quasi lutum, & velut plāstes conculcans humum.

25 Interea, quando vobis mea munera sordent,
 En ego ab extremo populos Aquilone coactos
 Exciui, mihi qui faciles dent nomina, latique
 Excipiant, vltroque colant, venerentur, adorent,
 Quem roseo terris induxi oriente profectum.
 Hic fatulenis, vultuque benignus amico,
 Omne animal ratione valens, discrimine nullo,
 Dummodo cultura patientem commodet aurem,
 Ad noua sacra suo de nomine dicta vocabit:
 Ille magistratus fasces trabeasque superbi
 Purpureas; regum ille minas, regum ille cruenta
 Imperia, & reges ipsos calcabit, vt vdam
 Quam premit argillam figulus, singitq; premendo.

26 Quis annuntiauit ab exordio, vt sciamus: & à principio, vt dicamus, Iustus es? nō est neque annūtiāns, neque predicens, neque audiens sermones vestros.

26 O felix, & quod caelo descendit ab alto
 Oraclum! Nam quae Phæbi cortina, quod antrum,
 Qui tripodes furibunda in sepsi à Phæbade quondam,
 Quae-ve loquax celsò Dodona in vertice quercus,
 Prodidit hæc quae nunc canimus mysteria? quæq;
 Arbiter ipse orbis fatorum rector & author
 Fatus erat prima iam dudum ab origine mundi?
 Tale nihil quicquam mendaci ex ore deorum
 Profluit: haud etenim verum prænoscere possunt,
 Nec canere euentus letos mortalibus ægris.

Ne mihi nunc igitur quisquam considerare diuis
 Audeat, & sortes illorum, & carmina nunquam
 Veridica heu nimium faciles demittere in aures:
 Postquam, qui rerum causas momentaque solus
 Cuncta regit, mouet, impellit, ducitque, trahitq;
 Fatorum Dominus princepsque, Sionis in alto
 Prima iugo nostrae fixit monumenta salutis.

27 Primus ad Siō dicet, Ecce adsum, & Ierusalem euangelisatā dabo.

27 Ecce (ait) ecce meum Solyma qui numen in vrbe
 Aduentūque ferant, & pacis nuntia portent,
 Constituam, iam iamque adsunt, qui numine pleni,
 Felices mea per terras mysteria spargent,
 Tum magice sortes, & quotquot gentibus olim
 Vana superstio reperit delubra, repente
 Caestri cedent vati, prorsusque silebunt.

Gravis cōminatio in idolatras.

De Christo hæc intelligit Hieronymus.

Sub Christi aduentū si. lucere omnia oracula per totum orbem terrarum, vt alias annotatum est.

28 Vidi

28 *Vidi ego, nec verò nugas aut somnia narro,
Millia multa hominum vario suspensa timore
Frustra adisse Deos, dubijsque in rebus, eorum
Nequicquam explorasse fidem, seu fata venirent
Publica scitatum, seu scire domestica iussi,
Irrisisq; suos votis repetisse penates.*

*Nam quid consilij, quid opis dare, quid tibi certi
Respondere queat simulacrum ex ære politum,
Aut quod ab excisa de montibus abiete creuit?*

29 *Vani homines, ut bulla leues, ut ventus inanes,
Vana magis duro de stipite numina, fabri
Sculpta manu, quibus heu miseri puluinar & aras
Ponitis, & vario offertis libamina ritu.*

1 *Quem verò mitto, serui sub imagine vilis
Ille licet veniat, Deus est tamen, ante micantem
Luciferum genitus, ante omnia secula natus:
Illum ego stirpe mei per stemmata multa Iacobi
Deductum, regesque atavos à matre ferentem
Suscipiam, patrioq; aeternum amplectar amore,
Electum mihi non casu, sed sorte, sed alto
Consilio, & mentis nostræ ratione suprema,
Quam fas spirituum nulli comprehendere, nulli
Fas hominum: hic ille est, in quo ante exordia mundi,
Ipse mihi placeo, ipsum me cognosco, tuòque,
Quem super in terras moribundo corpore missum,
Spiritus aetherea meus effundetur ab arce,
Afflabitque virum delapsa cœlitus aura?
Quippe cui dudum cœlo terræque marique
Iudicium omne dedi, leges ut gentibus, & ius
Proferat innocuum: non ad prætoria iudex
Litigiosa sedens, nec rauci iurgia gaudens
Exercere fori, sed pectore mitis, & ore,
Pacem optare suos, pacem servare docebit:
Non odio præceps, non illè favore remissus,
Rumorùm ve avidus, populari seruiet aura,
Personam, non rem spectans: sed rege sub isto,
Iure, fluens opibus, pauperque fruetur eodem.*

2 *Non inclinatum pede proteret iracundo
Crudelis calamum, non imbre grauvante iacentem
Calcabit stipulam, nec linum extinguere fumans
Sponte volet, sed ab exigua si forte fauilla
Semisepulta queat rediuvina resurgere flamma,
Vltro expectabit: nec enim communibus ille*

Adueniet

28 Et vidi, & non erat
neque ex illis quicquam
qui iniret consilium,
& interrogatus re-
sponderet verbum.

29 Ecce omnes iniu-
sti, & vana opera eo-
rum, ventus & inane
simulachra eorum.

Cap. 42.

1 Ecce seruus meus,
suscipiam eum: electus
meus, complacuit sibi
in illo anima mea:
dedi spiritum meum
super eum, iudicium
Gentibus proferet.

2 Non clamabit, ne-
que accipiet personam,
nec audietur vox eius
foris.

3 Calamum quassatum non conteret, &
linum fumigans non
extinguet: in veritate
educet iudicium.

Cap. 42.

Certissimus
horum com-
mentarius,
apud Matth.
c. 22. vbi hæc
interpretatur
de Christo,
qui iuxta di-
spensationem
carnis assum-
ptæ, seruus
erit.

Humanitas
Christi erga
infirmos qui
per calamum
quassatum &
linum fumi-
gans intelli-
guntur.